

Liszkai János*:

Versenyelőnyt hozhat, ha jó a banknál a kockázatalapú compliance

Az MNB tavaly nyáron frissített ajánlásával további jó gyakorlatokat mutat be a pénzügyi intézmények kockázatalapú jogszabályi megfeleléségi (compliance) tevékenységéhez. A körültekintően lebonyolított compliance kockázátértékelés, ennek nyomán a kockázati index és compliance munkaterv révén az adott intézmény versenyképessége is megnőhet a piaci riválisokhoz képest. Mindehhez persze a megfeleléség iránt elkötelezett felsővezetés és profi compliance szakemberek is kellenek.

Compliance. Bizonyára sokan találkoztak már ezzel a kifejezéssel, hiszen nemcsak a pénzügyi szférában, de más iparágak multinacionális vállalataiban is működik compliance funkció. A szó önmagában egyezőséget, megfelelést jelent. Sokan sokféleképpen próbálták már leírni a lényegét. Az egyik megfogalmazás szerint a compliance fogalom jelentése nem más, mint a vállalatok és azok szervezeti egységeinek a joggal összhangban történő működése, ennél azonban szakmai értelemben sokkal többet takar a funkció: számos egyéb hazai, nemzetközi normának, sztenderdnek való megfelelést (pl.: etikai megfelelés, érdekkonfliktus kezelés, korrupció elleni küzdelem) is értünk alatta.

A funkció kialakulása az USA-ból ered. Az 1980-as években az amerikai takaré- és hitelintézetek betét- és hitelválsága megrázta a pénzügyi rendszer integritásába vetett bizalmat, ezért olyan jogszabályokat kellett alkotni, amelyek a banki szabályozást számos tekintetben korszerűsítették. A 2000-es évek elejének vállalati botrányai, beleértve az Enron, WorldCom és más cégek látványos csődjeit, a Sarbanes-Oxley (SOX) törvény bevezetését hozták. Ez például előírta egyes ellenőrző bizottságok függetlenségének biztosítását, valamint a bejelentő személyét védő bejelentő rendszer (whistleblowing) létrehozását. A 2008-as pénzügyi válságot követően a Dodd-Frank törvény számos, a fogyasztók érdekeit védő elemet tartalmazott.

Európában 2006-ban jelent meg először az állandó és hatékony compliance funkció kialakulásának és működtetésének kötelezettsége, a [Markets in Financial Instruments Directive](#).

Hazánkban már egy 2006-ban kiadott pénzügyi felügyeleti (PSZÁF) ajánlásban megjelentek a funkcióval kapcsolatos elvárások, azonban jogszabályi szinten csak a hitelintézeti törvény 2017 évi módosítása vezette be a jogszabályi megfelelésért felelős szervezeti egységek felállítására vonatkozó kötelezettséget 2018. január 1-től. Ennek megfelelően a hitelintézeteknek, a pénzügyi és befektetési szolgáltatási, illetve kiegészítő szolgáltatási tevékenységével kapcsolatos feladatokat ellátó szervezeti egységétől független szervezeti egységet kell kialakítaniuk és működtetniük.

A compliance fontos szerepet játszik egy bank belső kontrolljainak, kockázatkezelésének és irányítási feladatainak folyamatos fenntartásában, illetve minősítésében. Mindez egyben a felügyeletet ellátó hatóság érdeke is.

A compliance helye a belső védelmi vonalak között a második szinten helyezkedik el, a kockázati kontroll funkcióval együtt. Az elsődleges védelmi vonalba az üzleti területek és ezen területeken megvalósuló folyamatba épített és vezetői ellenőrzések sorolandók, a harmadik védelmi vonalat pedig a pénzügyi szervezetek belső ellenőrzési funkciója képviseli. A compliance tevékenysége sokrétű, kezeli a belső szabályzatok jogszabályi összhangján túl az összeférhetetlenség és érdekkonfliktus kérdését, illetve a pénzmosás és terrorizmus finanszírozás elleni küzdelem, adatvédelem, piaci visszaélések megelőzése, pénzügyi és befektetési szolgáltatások elkülönítése, ügyfelekkel való tisztességes bánásmód és bizonyos esetekben csalásmegelőzési tevékenységek témáit.

2022 nyarán a Magyar Nemzeti Bank (MNB) frissítette a belső védelmi vonalak kialakításáról és működtetéséről, a pénzügyi szervezetek irányítási és kontroll funkcióiról szóló [ajánlását](#), amely a korábbi szabályozáshoz képest számos ponton hozott változást. A módosítások hátterét lényegében a jogszabályi előírások, illetve az európai szabályozói elvárások változásai jelentették, valamint több ponton beépültek a hazai felügyeleti tapasztalatok is.

Az egyik jelentős mértékben módosult témakör a megfelelőség biztosítási funkció, melynél, kiemelendők a kockázat alapú működés kapcsán beépített kiegészítések. A compliance funkcióval kapcsolatban fokozatosan alakult ki a kockázat alapú működés elvárása. Míg a korai ajánlások konkrétan nem említették a funkcióval kapcsolatban ezen elvárást, később már általános elvárásként jelent meg a kockázat alapon történő működés elve.

Az új MNB ajánlás konkrétan meghatároz bizonyos alapvető elemeket, és támpontot nyújt a kockázatalapú működés kialakításához. Ehhez elengedhetetlen egy megfelelőségi szempontú kockázatértékelés elvégzése a szervezetre vonatkozóan. Az értékelés során kialakult kockázati térkép tükrözi az intézmény belső és külső megfelelőségi helyzetét, feltárja a potenciális kockázatokat, ily módon képes meghatározni, hogy milyen szempontok befolyásolják tevékenységét, mire fókuszáljon működése során a megfelelőségbiztosítási terület. Az így elkészített megfelelőségi kockázati mátrix alapján határozza meg compliance munkatervét, tevékenységének eszközeit és módszereit.

A kockázatértékelés során három fő kérdéskört szükséges értékelni. Elsőként fel kell mérni a szervezet folyamatait, termékeit, másodikként pedig az ebben rejlő (inherens) kockázatokat. Utóbbi során figyelembe kell venni az adott intézmény sajátosságait, a szervezet működéséhez köthető kockázatokat például a kitűzött értékesítési célokat, portfólióminőséget stb. Figyelembe kell venni az intézményre vonatkozó szabályozói környezetet, az ahhoz kapcsolódó kockázatokat, jogszabályváltozásokat és az egyéb külső tényezőket is. Végül harmadikként elengedhetetlen a

belső kontroll folyamatok értékelése is. Ennek során a folyamatokba épített és vezetői kontrollokat, a monitoring tevékenységeket és többek között a működési kockázatok kezelését mérik fel.

A kockázatok felmérése során a compliance alkalmazhat kérdőíveket, a többi szervezeti egység önértékeléseit, a múltban keletkezett historikus adatokat, valamint javasolt a súlyossági és gyakorisági becslésen alapuló mérési, kezelési módszertan is. Utóbbi, segítségével megvizsgálhatjuk, hogy a múltban milyen gyakorisággal és súlyossággal következtek be bizonyos nem kívánt események, hibák, ez alapján meghatározhatók a kockázati szintek. Az MNB elvárása szerint a megfelelőségi kockázatértékelést legalább évente egyszer szükséges felülvizsgálni annak érdekében, hogy a compliance tevékenységeinek célkitűzései, súlypontjai mindig aktuálisak legyenek.

Az ajánlás elvárja, hogy a compliance terület a megfelelőségbiztosítási vizsgálatai során tett megállapításait, javaslatait a későbbiekben nyomon kövesse, megbizonyosodjon a feltárt hiányosságok kijavításáról, valamint ezekről rendszeresen beszámoljon a vezető testületek részére.

A folyamatos működés során fontos a compliance állandó jelenléte a szervezet életében. Egyrészt, hogy hatékony támogatást nyújtson az üzleti területek és a management részére, másrészt, hogy releváns információkhoz jusson a megfelelő időben.

Egy jól működő hitelintézeti compliance funkció akár versenyelőnyt is jelenthet amellet, hogy alapvető célja a jogi megfelelés biztosítása és a működéshez, belső folyamati eljárásokhoz kapcsolódó kockázatok szintjének minimálisra csökkentése. Az adott pénzügyi szervezet felsővezetésének elköteleződése és a compliance személyzet megfelelő szakmai színvonala elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy az intézményi kultúra részévé váljon a compliance, és megfelelően betöltse funkcióját. Az elmúlt húsz évben jelentős fejlődésen ment keresztül a funkció az EU-ban és így hazánkban is olyannyira, hogy mára a pénzügyi vállalati kultúra szerves része lett.

**A szerző a Magyar Nemzeti Bank Hitelintézeti vizsgálati főosztályának munkatársa*

„Szerkesztett formában megjelent 2023. január 17-én a VG.hu oldalon.”